

ПРОФЕСІЙНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 37.08:378.147

Олександр Лівшун, аспірант, викладач Хмельницького національного університету

ПРОФЕСІЙНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ

У статті досліджено роль і місце тренінгів у формуванні професійної готовності майбутнього вчителя. Визначені параметри професійної готовності майбутніх вчителів технології. Також проаналізовано необхідність та важливість професії педагога та формування готовності до неї.

Ключові слова: *готовність, психологічна готовність, тренінг, професійний тренінг, креативність (іноваційність), емпатійність, адаптивність та рефлексивність, аутопсихологічна компетентність.*

Літ. П.

Вступ. Призначення освіти XXI століття – відродження людського в людині, становлення її індивідуальності, розвиток свідомого і творчого ставлення до життя, її духовне вдосконалення. Освіта повинна набути інноваційного характеру, а її вихованці мають бути готовими до нового типу життя.

Нові умови суспільного розвитку потребують змін у підготовці до реалізації можливостей професійної діяльності спеціалістів, підвищують вимоги до якості освіти, її інформатизації, професійної підготовки та управління. Тому необхідно забезпечити ефективну підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників.

Звідси – необхідність формувати особистість, здатну до сприйняття і творення змін, налаштовану на сприйняття зміни як природної норми, а застою, незмінності, застигlosti – як прикрого винятку. У наш час стабільно успішними й ефективними і суспільство, і окремі люди можуть бути, лише перебуваючи у динамічному розвитку. У таких умовах, як це не складно, вчителів технології необхідно постійно самовдосконалюватись та здійснювати особистісне професійне зростання.

Проблема шляхів підвищення рівня професіоналізму цікавила людей із давніх часів. Ще у часи середньовіччя ремісники об'єднувалися у цехи, які перетворювалися на суспільні одиниці. Вони зберігали та примножували певні професійні знання, оволодіти якими могли лише робітники конкретного цеху. Із початком науково-технічної революції потреба у висококваліфікованих робітниках постійно зростає. Ефективність досягнення потрібного результату багато в чому залежить від процесу навчання та дій педагога – суб'єкта педагогічного процесу, тобто вчителя, який безпосередньо й багатогранно впливає на кожен його компонент.

Педагог – це фахівець, який має спеціальну

підготовку і професійно здійснює навчально-виховну роботу в різних освітньо-виховних системах [11].

Справжній педагог повинен працювати на майбутнє, випереджаючи свій час. Його має хвилювати не лише окрема індивідуальність, а світ людей. Завдяки цьому педагогічна професія стає творчою місією. Місія педагога – це не лише його власні інтереси, мотиви, плани. Він є посередником між дітьми та системою ідей, традиціями, культурою свого народу і людства. Обов'язок вчителя, зокрема, вчителя трудового навчання – виховувати гідних людей, здатних примножувати здобутки людської цивілізації.

Одним із важливих компонентів успішної педагогічної діяльності є готовність до неї самого педагога. Нині одним із пріоритетних напрямів у підготовці майбутніх учителів є удосконалення та розвиток їх готовності до професійної педагогічної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про досить широке висвітлення проблеми готовності. Так, готовність як психологічний феномен досліджували М.І. Дьяченко і Л.О. Кандибович, В.О. Моляко, Н.Д. Левітов, Д.Н. Узнадзе, В.М. М'ясищев та ін. Проблема підготовки майбутніх учителів до професійної діяльності досліджували Н.В. Кузьміна, Н.Г. Ничкало, Ф.Н. Гоноболін, Л.В. Кондрашова, В.О. Сластьонін, С.У. Гончаренко, І.А. Зязюн, А.Ф. Ліненко, Т.С. Троїцька, Л.І. Щербаков [1].

Психологічна готовність – це виявлення суті властивостей і стану особистості [4]. Готовність – це не лише властивість чи ознака окремої особистості, це концентрований показник діяльності особи, міра її професійної здатності. Психологічна готовність включає в себе, з одного боку, запас професійних знань, умінь і навичок; з іншого – риси особистості: переконання, педагогічні здібності, інтереси, професійну пам'ять, мислення, увагу, педагогічну

ПРОФЕСІЙНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ

спрямованість думки, працездатність, емоційність, моральний потенціал особистості, що забезпечать успішне виконання професійних функцій.

Щоб задовольнити потребу вчителів у розвитку професіоналізму має бути розроблений увесь маршрут розвитку професіоналізму педагога відповідно вимог сучасного суспільства. Зазвичай, така постановка дослідницького завдання потребує і нових способів його рішення. Пошук і розробка активних методів навчання характерні для всієї сучасної педагогіки і суміжних з нею дисциплін. Одним із таких активних групових методів є професійно-психологічний тренінг.

Метою статті є: дослідження феномену “професійний тренінг”, як засобу формування професійної готовності майбутнього вчителя технології.

Результати дослідження. Предметна сфера професійних тренінгів опрацьована вже досить добре, стосовно ж тренінгу професійно-особистісного зростання, то його предмет потребує додаткового дослідження.

Ідея тренінгу вперше зародилася серед психологів, що займаються підготовкою вчителів і соціальних працівників у США (1946 р.). Головним завданням її авторів було вирішення проблем, пов'язаних із викладанням і роботою в соціальних групах. Творцями тренінгу є К. Левін, Л. Брандфорт, К. Бенне. Через рік виникли перші лабораторії тренінгу, при яких були створені групи соціально-психологічного навчання. Вони і започаткували організацію, відому під назвою “Національна лабораторія тренінгу”, яка взяла на себе шефство над багатьма тренінговими групами і почала видавати спеціальний журнал із тренінгової проблематики. Американський учений-психолог гуманістичного напрямку К. Роджерс назвав груповий тренінг найбільшим соціальним відкриттям ХХ сторіччя. З цим важко не погодитися, якщо врахувати можливі зміни у сфері міжособистісних відносин, що є результатом такої підготовки [8].

Як зазначає А.К. Маркова, професійний тренінг – це система впливів, вправ, які спрямовані на розвиток, формування, корекцію в людині необхідних професійних якостей. Функціями тренінгу є перетворювальна, коректувальна та профілактична [5, 236].

Тренінг – це сукупність методів групової психологічної роботи, які використовуються з метою формування вмінь та навичок самопізнання і саморозвитку; “... груповий психологічний тренінг є методом умисних змін людини, спрямованих на її особистісний й

професійний розвиток через набуття, аналіз і переоцінку нею власного життєвого досвіду в процесі групової взаємодії” [2].

В якості завдань професійного тренінгу визначаються: формування цілісної особистості суб'єкта праці (тренінг суб'єкта праці); формування окремих видів професійної діяльності або професійного спілкування (наприклад, для викладачів ВНЗ тренінг навчальної, викладацької або дослідницької діяльності); розвиток мотиваційної сфери як пошук нових мотивів та нової системи цілей професійної діяльності (мотиваційний професійний тренінг); формування емоційної сфери, прийомів володіння емоційними станами у професійній діяльності (емоційний професійний тренінг); посилення операційної сфери як володіння новими професійними техніками, наприклад, тренінг педагогічної спостережливості. При формуванні окремих професійних технік або технологій важливо завжди прояснити їх місце у загальній картині праці (“технологічний” тренінг); стимуляція вмінь взаємодіяти з іншими людьми в процесі праці (тренінг професійного співробітництва); підвищення професійного та соціального статусу (тренінг статусу); посилення готовності працівника до інновацій (тренінг творчості); стимуляція усвідомлення професійних задач майбутнього віку (вікові професійний тренінг); посилення потреби та здатності побудови позитивної “Я-концепції”, самоприйняття в професії (психотерапевтичний та психогігієнічний професійний тренінг); стимуляція потреби та здатності індивідуального самовиразу в праці (тренінг індивідуальності в професійній діяльності); спонукання до процесу постійного професійного самовдосконалення та саморозвитку, перевірка ефективності різних стратегій професійного зростання (тренінг професійного самовдосконалення) та ін. [5, 236 – 237].

У процесі аналітичного опрацювання наукової літератури із зазначених питань, а також в результаті опитування нині діючих вчителів технології, керівного складу середніх загальноосвітніх навчальних закладів, викладачів вищих навчальних закладів, були визначені параметри професійної готовності майбутніх вчителів технології. Цей перелік був ретельно проаналізований, проранжований за ступенем важливості окремих складових. Зрештою у переліку залишилось 7 елементів:

- креативність (іноваційність);
- емпатійність;
- адаптивність та рефлексивність;
- аутопсихологічна компетентність
- організаторські якості;

ПРОФЕСІЙНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ

- комунікативні якості
- екологічна відповідальність.

Розвиток **креативності**, як параметру професійної готовності майбутнього вчителя технології, забезпечує формування в нього: здатності до творчо-конструктивного, нестандартного професійно-педагогічного та особистісного мислення й поведінки; здатності до винайдення ним нових способів вирішення проблем, що виникають у процесі вивчення та засвоєння навчальних дисциплін; здатності до творчого засвоєння та застосування новітніх освітніх технологій (інноваційність) в умовах мінливості навчального процесу; здатності до усвідомлення та творчого розвитку власного досвіду на основі навичок нестереотипного мислення в ході фахового саморозвитку.

У процесі формування професійної готовності майбутнього вчителя технології креативність ми розглядаємо як потенціал, внутрішній ресурс людини, що забезпечує творчий характер професійного саморозвитку майбутнього педагога. В нашому дослідженні розвиток такого креативного ресурсу професійної готовності в майбутнього вчителя технології забезпечується комплексом акмеологічних розвивальних вправ, авторськи побудованих на основі розвивальної програми креативності та організації творчо-інноваційної діяльності педагогів [10]. Мета комплексу вправ із розвитку креативності є розвиток творчих здібностей майбутніх вчителів; інтеграція навичок керування креативним процесом; розвиток окремих аспектів креативності як якості особистості педагога – оригінальності, гнучкості, точності, рухливості мислення й уяви; формування вміння злагоджено та ефективно працювати над виконанням творчого завдання.

Розвиток параметру професійної готовності майбутнього вчителя технології – **адаптивності**, як комплексу соціально-комунікативних навичок ефективного навчального спілкування, забезпечує проведення акмеологічного професійного тренінгу з розвитку соціально-комунікативної адаптивності викладача, побудованого на основі тренінгу розвитку міжособистісної взаємодії педагога [6].

Метою застосування такого акмеологічного тренінгу є формування у майбутніх викладачів технології, учасників тренінгових занять, адаптаційних навичок групової взаємодії, ефективного спілкування, активного слухання, оптимізму, відпрацювання професійно-педагогічних умінь ефективного слухання та реагування на звернення іншої особи (учня), подолання бар'єрів у спілкуванні, адаптаційна

актуалізація позитивних сторін учасників спілкування через оцінку та ставлення інших, зняття напруження, отримання позитивної підтримки від оточення.

Розвиток **рефлексивності** майбутнього вчителя технології, як параметра його професійної готовності, забезпечує акмеологічний тренінг розвитку рефлексивності [3]. Застосування такого тренінгу сприяє акмеологічному розвитку рефлексії педагога в особистісному та комунікативному аспектах. В особистісному аспекті рефлексія розуміється як процес переосмислення механізмів диференціації в кожній розвиненій і унікальній людині, “Я”, його різних підструктур та інтеграції “Я” в неповторну цілісність, що забезпечує ефективність акмеологічного процесу професійно-особистісного саморозвитку. В комунікативному аспекті рефлексія в умовах професійно-педагогічної діяльності розглядається як суттєва складова фахово спрямованого міжособистісного сприйняття, що є важливим в умовах навчального спілкування вчителя та розвитку його комунікативної компетентності (О.В. Сидоренко) [9].

Мета тренінгу рефлексії – створити для майбутнього вчителя технології сприятливі умови для засвоєння активного стилю педагогічного спілкування, розвитку співробітництва, соціальної чутливості, методів передачі інформації та прийомів зворотного зв'язку, дати можливість подивитися на себе з боку, усвідомити свої, раніше неусвідомлені звички, особливості мовлення, поведінки; продовжити саморозкриття й усвідомлення сильних сторін своєї особистості, таких якостей, навичок, умінь, які людина приймає і цінує, які надають педагогу почуття внутрішньої стійкості та довіри до самого себе.

Розвиток емпатійності як параметру професійної готовності майбутнього вчителя технології відбувається шляхом застосування тренінгу емпатії [7]. Метою проведення таких тренінгових занять є формування в майбутніх педагогів навичок конструктивного вираження своїх емоцій, розуміння емоційного стану іншого; розвиток умінь аргументувати свою позицію у суперечці; підсилення позитивного образу “Я”; набуття навичок саморегуляції; сприяння самовизначенню вчителя у спеціально змодельованих ситуаціях.

Розвиток **аутопсихологічної компетентності** як параметру професійної готовності майбутнього вчителя технології відбувається при застосуванні блоку акмеологічних тренінгів самопізнання та розвитку ауто компетентності [3; 6].

Метою такого тренінгового блоку є: прагнення

ПРОФЕСІЙНИЙ ТРЕНІНГ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЇ

допомогти його учасникам усвідомити важливість прийняття свого “Я”; гармонізація “Я-концепції” майбутнього педагога (вчителя технології); усвідомлення важливості для соціально-професійної та інтро-індивідуальної діяльності майбутніх вчителів технології їх позитивного самосприйняття, самоусвідомлення, саморефлексії, самоконтролю, самоаналізу; розвиток саморегуляції в процесі спілкування; сприяння у виробленні адекватної самооцінки учасників занять; активізація процесів особистісно-професійного саморозвитку та самовдосконалення майбутнього вчителя технології.

Висновки. Отже професійний тренінг це система впливів, вправ, які спрямовані на розвиток, формування, корекцію в людині необхідних професійних якостей. Функціями тренінгу є перетворювальна, коректувальна та профілактична

Таким чином аналіз педагогічної практики показує що професійний тренінг сприяє динамічним змінам у професійному становленні та розвитку педагогічної майстерності майбутнього вчителя підштовхує до самовдосконалення та досягнення професіоналізму.

На нашу думку визначенні нами сім елементів є базовими у формуванні професійної готовності майбутнього вчителя технології і потребують більш детальнішого дослідження у подальшій роботі.

1. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності: Дис... д-ра пед. наук: 13.00.04 / Грина Володимирівна Гавриш / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2006. – 579 арк.: рис. – Бібліогр.: арк. 430 – 475.

2. Евхитов О.В. Практика психологического тренинга / О.В. Евхитов. – СПб.: Изд-во “Речь”, 2004. – 256 с.

3. Зеер Э.Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учеб. пособие / Зеер Э.Ф., Павлова А.М., Сыманюк Э.Э. – М.: Московский психолого-социальный институт, 2005. – 216 с.

4. Кондрашова Л.В. Моральна психологічна готовність студента до вчительської діяльності / Л.В. Кондрашова. – К.: Вища школа, 1987. – 56 с.

5. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М.: Международный гуманитарный фонд “Знание”, 1996. – 308 с.

6. Назарук Н. Діагностика та профілактика психічного здоров'я педагога. Тренінг-курс / Н. Назарук // Психолог. – 2006. – №31 – 32 (223 – 224).

7. Репнова Т.П. Тренінг емоційної зрілості / Т.П. Репнова // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – №4. – С. 46 – 55.

8. Рудестам К. Групповая психотерапия / К. Рудестам. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 384 с.

9. Сидоренко Е.В. Тренінг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии / Е.В. Сидоренко. – СПб.: Речь, 2007. – 208 с.

10. Смагіна І. Організація інноваційної діяльності педагогів / І. Смагіна // Психолог. – 2008. – №36 (324). – С. 5 – 7.

11. Ягунов В.В. Педагогіка: Навчальний посібник / В.В. Ягунов. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.

Стаття надійшла до редакції 04.01.2012

15 квітня 2012

Великдень

“Великдень – день, у який християни святкують Воскресіння Ісуса Христа, що сталося на третій день після його смерті, при чому день смерті вважається першим днем. Свято називають також Пасха або Паска. Вважається найважливішим християнським святом, котре виказує радість з приводу перемоги Божого Сина над Смертю та вічним Забуттям. У Воскресінні християни бачать підтвердження життя після смерті, що і є головним змістом святкування”.

